

Барыын-Хемчик районда партия чырыдышыкыны

Коммунистерниң болгаш кижигү өвөс активтерниң политиктиг өөредилгенин организастары СЭКП Барыын-Хемчик райкомун бө өредилге чыгында элэн экижиткен. Партия чырыдышыкынын бөлүмнөринге кичээлдер чогуур өйүндө организастык агаалган. Бөлүмнөрдө кичээлдерни бекке идеяли, амдырал-биле холбашкан кылдыр организастап чорудар дээш СЭКП райкомун боттуг кемчелерни ап чорудуп турар.

Пропагандистерниң билиин бедидип, оларны областык, райондук амдыралында бар материалдар-биле тандырып, эки ажылдыг пропагандастерниң дуржулгазын непередир сорулга-биле оларнын семинарларын

доктаамал эртерип турар. Пропагандистерге болгаш бөлүмнөр диннакчыларына база бот-өөредилге-биле өөренип турарларга дуза көргүзүр-биле СЭКП райкомун чынында мөрдөтүг чөгүлөди тургускан, инди шыраак билиги, дуржулгалыг эштерин кичирген. Райкомун буюр кижигүнери болгаш ажалдакчылар бөлүмнөриң кичээлдеринге барып олуржуп, пропагандастерге, диннакчыларга боттарынын арга сүмөлөрин берип турар.

Моон түнелинде районда партия чырыдышыкынын бөлүмнөриниң хэй нурууу эки ажалдап турар болгаш эрлпн турар кичээлдер шынарлыг, диннакчыларны ийкей со-нуруулаа бекке болуп турар.

«Большевик» колхозта шыраак билиги болгаш дуржулгалыг пропагандастер Д. Салчак биле Х. Отугаштын узуртуп турар бөлүмнөрин диннакчылары-дыр. Кичээлдер узунда айтырыгыларын харылаарына болгаш тайылбырлаарына, билиглерни ханы шигээдип аларына диннакчылар Ендан-Самбуу, Серин, Севээн (экономика бөлүмүндө), Дагы, Бөрөй-оол (агар политика бөлүмүндө) олар аажок сундуз болуп турарлар.

Көдө ажал-агынын тодаргай экономикаын өөренип бөлүмнүн пропагандасти Д. Салчак кичээлдерин билдирди-биле организастап, өөренип темаларын колхоз бугуругезинде бар

фактыларга көргүзүп, оң чылдагыларнын анализтерин, аргалаарын толардып турар. Агар политика бөлүмнүн пропагандасти эш Х. Отугаш кичээлдерге хынамчалыг белеткемшиян, дузалал болгаш көргүзүп материалдарын ажаллап, диннакчыларга чедигир, билдигир тайылбырларын берип турар.

Бөлүмнөриң ажалында четтестер чок деп база болбас. Чамдык диннакчылар кичээлдерни хэй удаа узуп, кичээлдерге ийкей чок, ном болгаш тетрадь чок суг келгилер чоруктар бар.

О. ВЕКТЕ-ООЛ, колхозчу.

Колхозчуларнын билиин бедидер дээш

«Комсомол 30 чылы» колхозта партия өге организастык колхозчуларны болгаш көдө интеллигенциянын теоретиктиг билиглерин бедидер дээш элэн кемчелерни алган. Эрткен күзү колхозта партия чырыдышыкынын ий бөлүмнөрин, аныктарнын кезжэки школазын тургускан. Өөредилге октябрь 10-да организастыг эгелээн.

Көдө ажал-агынын тодаргай экономикаын өөренип бөлүмнү эң баштай-ла бө өредилге чыгында организастаанымыс ол. Ийдыг бөлүмнөри тургузарынын эгелекчилери колхозта көдө интеллигенттер болгаш колхозчу активтер болган. Бөлүмнүн диннакчылары башкылар, бригадирлер болгаш колхозчу активтер 29 кижэ. Бөлүмнүн пропагандастери колхоз даргазы эш И. Көмбү, шыраак билиги, анык зоотехник эш М. Очур-оол олар кичээлдерге эки белеткинги, колхозтун, райондун амдыралы-биле сыры холбашкан кылдыр эртерип турарында диннакчыларнын билиглерин шигээдип ап турары, кичээлдерге ийкей дика бекке.

Агар политика өөренип бөлүм бо-дунун кичээлдерин доктаамал эртерип, аңаа чугула болушунуларын болгаш документтерин ханымы-биле өөренип турарлар. Бөлүмнүн пропагандасти К. Хорбин болуун мергендил ажалы-биле диннакчыларга материалдарын билдигир кылдыр тайылбырлап берип, оларга быжыг билиглерин берип турар.

Бөлүмнөриң диннакчылары кичээлдерге аажок ийкейлер. Кичээлдер оларнын барык шугузуу турар. Илангы Аянгаты сесыл школазынын башкыларынын көдө ажал-агы экономикаын шиг-

гээдип алып дээш чүткүдүг өөренип турарын база бөлүмнөрдө өөренип турар 20 ажыг коммунистерниң өскелерге үлөгер-чөжөк бооп турарын демгелекстенчиг.

Бо чылы колхозта көдө аныктарнын кезжэки школазын V-IX класстардыг кылдыр ажалган чорук анык өскенин ниити билиин бедидеринге дыка узуг ужуру-дузалыг болган. Ол школа ам 40 ажыг комсомолчулар болгаш аныктар өөренип турар. Колхоз баштаар чери болгаш партия организастык өөренип турар кижилерниң ажалын таарыштып тургускан. Илчала-да кезжэки школанн ажалында узуг четтестер бар. Өөреникчилерниң четте келбей баарында чамдык класстарга кичээлдер болбайн баар таварыгалар бар. Бо талазы-биле колхозта комсомол организастык кошкак ажалдап турар. А району өй-өйдө телефон-биле «кезжэки школанн ажалы экижээн бе?» деп айтырарын эске боттуг дузаны бекке чедирбейн турар. Кезжэки школанн ажалын экижидер дугайында партбюрога ий удаа чугаалашкан, сөөдүг үлө буюр кижигүнерин, шыраак активтерин тус-тус класстарны харымаар кылдыр быжылаан.

Колхозчуларнын болгаш көдө интеллигенциянын политиктиг база ниити билин бедидериниң херээнде четтестер ам-даа бар. Ол четтестерин чайладып, хүн бүрүгү узуртуугазын күштедирип тургаш, бистик колхозчуларыстык били-биле четтестер дээш партия организастык шугуру ажалдаар.

С. СЮРИН, партия өге организастык секретары.

Бедик деңгелде

«Барлык» совхозтун Аксы-Барлык салбырында партия төөгүзү өөренип бөлүм эки ажалдап турар. Бөлүмнүн диннакчылары совхозтун ажалчыларын, саанчылар, башкылар болгаш салыг ажалдакчылары 30 ажыг кижэ. Өөредилге эгелээнден бээр бо хүннөргө чедир кичээлдер үргүзү болуп келген болгаш диннакчыларга кичээл тузуп турар кижэ чок.

Бөлүмнүн пропагандасти эш М. Даржаа кичээлдерге эки белетке-нип, диннакчыларын ийкейин бедидер дээш мерген аргаларын хергелеп турар. Оң түнелинде кичээлдер солун болгаш шынарлыг эрлпн турар. Кичээл санында 15—20 мину-талаар иштинде делегер байдалынын, чүртүгү иштинде болушунуларын болгаш эртем техниканың чедиш-

киннериниң дугайында чугаалажып турар.

Пропагандист эш М. Даржаа өөренип турар темаларын амдырал-биле эки холбаштырып, аңаа диннакчыларнын кичирелгенин калбартып турар. ССР-ге коллективизациянын дугайы өөренип тура бистик обла-ска коллективизациянын эгелэени болгаш калбарганын, ам ийи хире хөгжүй бергенин тодаргай чугаалаан. Обласка колхозтарын калбаа-биле тургузуп турда аңаа кичиркен эштер боттарынын сатышыкыларын чугаалаан солун болган. Оң сөүлүдө «Андарган кур чер» деп ура-нчечен кинону бөлүмнүн диннакчы-лары көргөн.

М. ХЕМЕР-ООЛ, бөлүмнүн диннакчысы.

Ийи бөлүмнөрдө

«Большевик» колхозта пятница санында-ла дыка хэй кижилер ном-барын, тетрадьларын колдукташкан, кичээлдер дээш бар чорурлар. Олар орук ара безин өөренип эркен мате-риалдарын дугайын чугаалашкан, маргышкан чорурлар. А кичээл үе-зинде мырынай изиг түдүк тайыл-бырлажы бээр таварыгалар бо-да

тургулаар. Оларнын ол маргылда-зын чамдыкта чүгөле пропагандасти тодаргай тайылбырлар, барымда-лар-биле чарып каар, а чамдыкта би-рөөн бугууредиги балдыкп көзөргө пропагандасти оңу дөткүр азы мар-гышчыларнын кайымыны-да шын, чүгө фактылары эске-эске хе-бирлерин-даа болгулаар-ла. Ол

Экономика өөренип школада

СЭКП Барыын-Хемчик райкомунун чамдык кезжэки экономикадык шко-ла ам ийги чылы өөренип турар. Ол школада район организастык ажалын узуртукчулары, тускай эртем-ниглер 14 кижэ өөренип турар. Шко-ла элэн каш чылдарда ажалдап келген болгаш элэн хэй кижилерге экономикадык билиглерин берген. Школанн амыг диннакчылары мүр-нүдө политиктиг өөредилгенин өске хевирлеринге өөренип эртен ийке-ле азы ол школага өөренип шыдаар чогуур белеткедиг болуп турар. Ил-чалам ол школа политиктиг өөре-дилгенин салгашкан болур чоруну шын барымдаалар турарында дин-накчыларнын чогуур билиглерин аларына таарымчалыг болуп турар.

Эртен чылын экономикадык шко-лада политэкономиянын талазы-биле кол темаларын өөренип эртен. Бо чылында өөредилгени база бир хевириниң солун байдалдыг эртерип турар. Экономика талазы-биле чугу-лаа темаларын өөренип-биле хол-баштып райондун хүн бүрү амдыралы-галына чугула айтырыгыларын ара-лаштып кирип турар. Школанн журналын көзөргө дыка хэй солун-даа, чамдыкта ийди-ла узуг ужу-рудузгил өвөс болуу дег-даа темалар бар. Илчала-даа олар боттары тус-кай соругаларын, амдыралда ла-зымдалар. Чижээ, «Тоолуй ажалын сайырадыр» деп теманы өөренип.

Амдымында районда тоолуй ажалдыг ажал-агы чок. Илчала-даа тоолуй эртерер талазы-биле дуржу-галар райондун колхозтарына узуг ордулары берип болурун көргүскөн болгаш ажал-агынын ол адырын сайырадыр деп колхозчулар айты-рыг көздүргөн чүе-дир. Ол ышкаш «Брошюлда болгаш аңаа узур де-кисел» деп теманы ол азырыга узур демселди районга калбартырып эргежок чугула апарганы-биле өөр-енген. Ийдыг хевирин, райондун хүн бүрү амдыралы-биле холбаш-как эске-даа темалар бар.

Экономикадык кезжэки школанн кол пропагандасти эш В. М. Коблов ол школанн тургустунганында бээр үргүчү пропагандасти келген. Бодунун эртерип турар кичээлдерин амдырал-биле сыры харылааштып, теория талазы-биле тола үндөйлөт-тинген кылдыр белеткеп ап, оң-биле диннакчыларга быжыг билиглерин бөзөрүн, оларнын идеякенин көдрө-

Мындыг база болгулаар

Районда партия чырыдышыкынын бөлүмнөриң хэй нуруууна диннакчылар бедик деңгелди, органи-застык эрлпн турар деп, СЭКП рай-комунун ажалдакчыларынын балды-клар турары шын-на. Илчала-даа ажал шугурууна мындыг база бол-гулаар.

Райгүсүмкүн чынында СЭКП төөгүзү өөренип бөлүмдө 26 кижэ санаттагып турар. Кичээлдерге хэй дөңдө-ле 14 кижэ турар. Бир кичээлге 6-ла кижэ келген, пропа-гандист эш Нураат биче мавааш, кичээлди совсадыр ужурга таварыш-кан. Ол бөлүмнүн диннакчыларынын билин язып-буру. Эге школа безин дооспаан кижилер-биле кады совпагышкола дооскан кижилер ий-да өөренип турар.

СЭКП райкомунда кичээлдер турар

рин магадылап ап турар. Моон ужу-рунда диннакчылар билиглерин ханы шигээдип албышаан, районда бар фактыларын шугүмчүлөкчи бау-биле анализтеп өрүп, чамдыкта пропагандасти бодун безин арнын кызыдыр шугүмчүлөй бээрлер, чүгө дээрге эш Коблов райкөдө ажал-агы инспекциянын начальниги болганда, көдө ажал-агынын бай-далын харымылаары чугаажок.

Көдө ажал-агынын хөгжүдөриңни талазы-биле чеди чыл планиннн кол соругалары деп өлчөгөлгө темага чер ажалын сайырадырын чугаалап тура, район амдыралында чугула фактыларын чугаалаан. Чеди чыл-дык төөгүзүңгө чедир район алган турар кылдыр планнаан бүгү техни-каны 1960 чылда-ла хандырып бе-ришкенин, 1965 чылга чедир тарылга шөлүн 18 муң гектар чедир дээр-нин район барык күсөдигенин болгаш тарып болур бүгү черлер хар-дынганнн пропагандасти чугаалааш, дүжүт аларынын планын ыракта че-дир күсөдигенин турарын, ылангы 1960 чылда 1 гектардан 3-ле цент-нер дүжүт алганын чугаалаан.

Ол айтырыгын диннакчылар ханды-рып бодол, айтырып эгелээн. Дин-накчы Дворков, тарып болур черлер курлавыры шугуу чардынган дээр-зиниң черле чөшөөрөшкөн, Алаш, Ак утарынын чүгө ажаллашканы деп айтырар, эш Коблов ында 100—150 гектар хире багай чер бар дий-ди. Илчалаа диннакчылар ында бети дээрге 500—600 гектар тарып болур чер бар, оңу мал чеми куль-туралар тарымынга ажаллаары чугу-лаа деп бугууреткенер. Пропаган-дасти чөшөөрөшкөн, оңу өөренип кө-зү чугула-дыр деп түнөл кылган.

Дүжүтү бедидеринин бүгү арга-ларын колхозта ажаллаштын турары-нын чижестерин диннакчылар база чугаалааш, ылангы сугтарыны багай ажаллап турарын пропагандасти-ке хамарыштыр чөшөөлөй араар айтыртылдылар. Шынаыла 7 муң гектар сугтаттыг шөлүңгү чүгө 4 муң хиреси сугтарынган болурга дүжүт куу болбайн канчаар деп А. Коблова шын түнөл кылган.

Экономикадык школада кичээлдер каш мынчаар амдырал-биле хол-баштып, баулуур дийди бесөдө хевир-лиг эрлпн турары оң кол пропа-гандисти эш В. Кобловтун бедик мер-геленин көргүзүп турар.

СЭКП төөгүзү өөренип бөлүмдө дээ-ди болгаш ортукмак эртемни кижилер-биле долу өвөс ортукмактан куу билиги кижилер калы өөренип ту-рар. Бөлүмнүн пропагандасти эш Греков салыг техникумун бот-өөре-дилге-биле дооскан.

«Барлык» совхозта политшколада 20 ажыг кижэ даңылаттыгын хире-де кичээлдерге чүгө 5—6 кижэ доктаамал кып турар. ында бөлүм-нөриң диннакчыларын четтөлөөн баа-ла үстүлө бөлүмнөрдө ышкаш «шокар».

Партия чырыдышыкынын бөлү-мнөриң «он өвөш-даа» кезинге мындыг четтестер турбас ужурулг дээрин СЭКП райкомун, оң пропа-ганда болгаш агитация килдизи бил-зе чогуур.

Ийги чораш база оң киши-терниң хуусаазын эртерип-ген. Илчала-даа хамарышкан пар-тия организастылары бо айтырыгын шигитирлээрин сааладып турар.

1958 чылдын апрель айда СЭКП Тыва обкомунун бюрору Алексей То-гүт-оолду СЭКП кезигүүнөн канди-датте шилдиктен. Ол ам Каз-Хем рай-онунун «Совет Тыва» колхозунун партия организастысында бактаап турар. Оң бээр 2 чыл 8 айлар эр-кен. Арага-дарыже хандып, шон-сода кылдыр бак аажы-чаңын ка-баан Тогут-оолдун партияга турар, турбазынын дугайында айтырыгын партбюро секретары эш Монгун ам-га чедир шигитирелдип шыдаван.

Партия бодунун хуураалыгине эне-ле ийкейлиг, ажал-иши, партия-га бердигин, быжыг сагыла-чүрүм-нүг кижилерни хуураап ап турар.

Бодунун хуураап алган кижилерин баулуг коммунистер болуун дээш партия организастылары бүгү кем-челерин ап, оларын партияга эки белеткендирер хуураалыгилер.

В. БЫШТАК-ООЛ.

«Тыва даг-дугу» комбинаттын тузууда ажалдап турар «Восток-энергомонтаж» трезинин турбина эппекчилеринин В. А. Самсонова удурткан бригадазы күш-ажалчы бедик көргүзүлгө чедип ап турар. СЭКП ТК-нын январь Пленумунга алдар кылдыр бригада ке-

жигүүнери күч-ажалчы вактаны чарлааш ажал норма-зын үргүлүч 130—140 хуу күсөдигин турдарлар. Чурукта: бригадир В. А. Самсонов ТЭЦ-тин кол тур-биназын эппеп тур.

Фото В. Лутковтун.

Областың малчыннарында Малчыннарга дузалаар бригада

Чая-Хал райондун «Бурунгаар» колхозунда малчыннарга мал чеме-ри сөөртүп чедир 15 кижэ составыг тускай бригаданы тургускан.

Бригадада ийи автомашина, ийи трактор, 22 шанагыт айттар омы-жылаттыгын. Малчыннарга сигени-н, саванын, дусту болгаш чамдык черлерже сиюсту сөөртүп чедир талазы-биле тургустунган хүн бүрү-

нүн план графиниң баураар бригада ажалдап турар.

Колхозтун чамдык коданнарында шөөр мал ам үеде массалыг оолдап эгелээн. Декабрьниң төөгүзүңгө че-дир 700 ажыг хой, 7 инек, 6 хаван оолдаан. Малчыннар малдын чаш те-лүн бүрүн камгалап ап турар. Үс-түндө бригада мал чемнеринин сөөр-түлгөзүн күштедирип турар.

Дондуп биле Белек

Салчак Дондуп биле Белек өг-бүлө тургузуп, чурттап, Бай-Тайга райондун «Тиллеге» колхозунга үш чылда анык инектер кадарып кел-генер. 1960 чылда оларнын кадар-гай 120 анык инектериниң бежеи бежи төрүштөргө, бызааларын менди камгалап ап, сүт-бараан фермазын-га дужаап бергенер. Келди чазык база 50 ажыг анык инектер бызаа-лар.

Бо ажал берге-даа болза, Дондуп биле Белек анык инектерни үлөгер-ленди кадарып, ажаалда-тежаалын чөп чорудуп турарлар. Олар эрги «жажаа-зын алгыткан, чылгылап алганнар. Кыштага 15 тонна ситен болгаш 10 тонна бууду-бүрү чемнер бар, база 20 тонна өлөк белеткеттинген.

Дондуп биле Белектин ак-сеткилди күш-ажалын колхоз баштаар че-ри үнөсөп, чоокта чаа өртектиг бе-лектер тывысқан. Г. ЛОПСАН.

Чаа сорулгалар

ХӨНДЕЙ. (Телефон-биле). Эраин районда «Коммунизмче орук» кол-хозтун малчыннары чаа чылда бедиткен хуураалыгын ап турар. Колхоз баштаар черинин даргазы эш Шокунун редакцията диннакчыны болза:

— Малдын амыг байдалы хур. Бо чылын бистик колхоз хойдан орту-маа-биле 2 килограмм 300 грамм дүктү, инек бүрүзүңгө ошаптыр 1200 килограмм сүттү алган турар.

Ол ышкаш малчыннарга 10 чурттал-га бакчыларын, Бүдүгө культу-базаны кылды.

Теске көзүрүгү кылдыр чорук ар-тел бедидүрүлгөзүн, ылангы мал ажалын улам хөгжүдөриңге узуг ужуру-дузалыг. Оңу бо чылын кылып дооскан турар. Ол ышкаш беш авто-машиналар кирер даш гаражын, ни-тинин малынга элэн каш чаа ка-жаалары база тулар.

Баштайгы чаш малдар

Бай-Тайга райондун «Кара-Хал» колхозунун таяп сүт-бараан фермазын инектери түлөктөн бызаалай берген. Саанчылар Топля 7, Мандия биле Балчат 6—6 бызааларын 20 тоннага эки ажаал доруттурган, бы-заа ажаакчызынга дужаап берген-ер.

Оң ынай колхозтун хойларынын ийги оолдашыкыны база изиг-тү-лүк чоруп турар. И. Балчың де-кабрьниң бирги чартында 93, Үсүң төрөң 31 хойларынын чаш төлүн менди камгалап алган.

Х. Дойлуу.

Аңчыларда

Катап аъттанган

Тожу райондун «Совет Тыва» колхозунун хоочун аңчысы Эрест Даржаевич Даржаа аңчыр сезонуунун баштайгы үнүшкү-нүндө узуг олча-ажыктыг чанын келген.

Баштайгы аңашкында Эрест Даржаевич аныяндан тура аңап өөренип Серин-Хемнин сыннарында 20 кишти өлүр-гөш, төрөң колхозунун өлкү панын күсөдигинге кириштирип дузаган. Кичитешпаан бо улаа-зында ол бежен хире дийч кеш-терин база өккөлгөн.

Амыг үеде Эрест Даржаевич Серин-Хемче база катап киш өлү-рер-биле аъттанышкан.

Ийги чораш база оң киши-терниң аңчының бо удаада алган хуураалыгын ол.

Чурукта: дуржулгалыг аңчы Э. Д. Даржаа.

Сөзү болгаш фото А. БЕГЗИНИН.

Аңчының аргазы хөй

Олар ырак тайгага чедө бөөргө, хар узуг, ооок чаа-ла дынып эгелээн. Бары-ла дийсек ажыр чаапкан харже итти ыдалаарга ынаас, дедир чүткүрү, терен хайга чары дүргөн кылаштай ал-тас турган. Ам канчаары? Дедир чанар бе?... Чок, аңчынын арга-зы хөй, мываыла алган хуураал-гезин күсөдигин ужурулг. Бараан Чогунга бир эвөнода аңчы өөрү-дүлгө калы тайгага чедө бөөргө ийдыг турган.

Элээн каш чылда аңап ий-ле аргаарын хергелээн. Дүнеки чаашкын соонда, эртен халып турган киш изин истээр, кишин

кодан азы күш тулуп чөөн черин долдандыр бөөр, аңаа көдөөр, кишин дүңе хоңуп болур черин эки демдектэй көрүп алып, муру-нунда ол черлерге киш аңап чо-раан кижилерден айтырып алар. Чогунга шак-ла ийдыг ар-гаарын ажаллап чоран. Оң бо аңчыр сезонууда олчазы 21 киш болган.

Бараан Чогунга—Тожу ра-йондун «Совет Тыва» колхозунун мурувачы аңчыларынн бирөө-н. Ол төрөң колхозунга ам-даа 3000 рубльдин аң-алтын кириер деп хуураалыгын алган.

М. ЧИГЖИТ.

Хуураалыгын күсөдир дээш

Ленин аттыг көдө ажал-агы артелинин эш Сат Дагбага узуртурган аңчылары эштер Сат Бегзи, Ковалыг Базыр-оол 1500 рубльдин чымчак алдынын ты-вар хуураалыгын алган. Олар Ба-рынын Саянын Алдын-Уру тай-галарына аңнааш, элээн олча тывыштыг келгенер. Дуржулга-лыг аңчылар 9 киш, 70 дин, 10 анык төрөң колхозунга ду-жаап, 4230 рубльдин ажалын алганар. Эш С. Дагба оң соо-да аңнааш, 5 кызыл дилгени өлүр-түп, 540 рубльдин өлүгүн кириген. Ленинчилер ам база аң-ап аъттанышканар.

«Октябрь 30 чылы» колхоз-тун аңчылары эштер Давытын, Семис-оол, Дажи, Амыр-оол олар дуржулгалыг аңчы эш Даваага баштадып алгаш, Барыин-Саян-нын Хаан-Дээр тайгаларына аң-

ваанар. Аңчылар баштайгы аң-наашкын-биле 5396 рубльдин, оң иштинде киш-биле 5048 рубльдин өлүгүн райондун белет-кедир конторазына дужааган-нар. «Большевик» колхозтун аңчымы Карасал Семис-оол 93 динин, 3 дилгини, 2 күзенин болгаш эске-даа аңынын белет-кедир конторазына дужааган, 1350 рубльдин ажалын алган. Көдө ажал-агынын дуржулга-станциянын хоочун аңчымы Монгун Бора-Хөө 1100 рубль-дин, «Коммунизмче орук» кол-хозтун аңчымы Донгак Күзек 1000 ажыг рубльдин өлүгүн төрө-н колхозунга киригенер.

Бо үстүлдө аңчылар чаа бедиткен хуураалыгын алгаш, аң-чымырже база катап аъттанганар.

**В. И. ЛЕНИННИН
ЧОГААЛДАРЫНЫҢ БУРУН
ЧЫНДЫЗЫН АНГЛИЯДА
ҮНДҮРГЕНИ**

ЛОНДОН. (СЭТА). В. И. Лениннин чогаалдарынын бурун чындызын Англияда 40 томнарым кылдыр үндүрүн «Лоуренс энд уншарт» дээр ном үндүрөр чер боттандырып эгезин дугайында ол ном үндүрөр чериниң дыймалын «Уорлд Ньюс» журналында жарыялаан. Баштайгы ийн тому паралап үндүргөн. Артка томнарым паралап үндүрүн чокку чылдарда доозар деп турар.

КОНГОДА БАЙДАЛ

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агентствелдиң корреспондентинин Лулуабургта январь 1-де дыңдатканы болза: мобутту парашютчулар олурткан беш самолёттар Лулуабургтан Киву мочужа болгаш Бельгияны хайгаарал девискээри Руанда-Урундже декабрь 31-де ужуп үнүшкен.

Усумбура аэродромче (Руанда-Урундже) чорупкан ол отрядты капитан Сату дээрин командагып чоруткан. Мычарга Мобуттуң эң чок дуулакчыларынын бирөөнү разведка удуруткучу Жильбер Поуго ону үдөп чорутуу.

Конгонун үймөкчилериниң тергилдиги Мобутту бодуну корумчурмун Киву мочужа ындыг шериг дуузы-биле быжыктарып чордан турар. Ол мочуну чурттакчылары Лумубаның дүрүм ёзуугар чааан дегин турар болгаш Сталиндиле мобутту дээрбечилерини дайызырак лохонуну планына шалтыктап турар. Мобуттучулар

болза Букаву (Киву мочужа) хоррайы болгаш Кокиавиль (Эквадорлук мочужа) хоррайы кол даяныр черлер кылдыр ажыгалаарын күзөп турар болгай.

Рейтер агентствелдин корреспондентинин дамытканы-биле алырга, Казиния кол хоррайы — Лулуабург амы үде Мобуттуң «өл чутула шериг сууру болуп шилчезин». Ында Конгонун бүтү-ле районнарындан ачарган мобутту солдаттарын отрядтарын, оң шилде Мобутту-Касавубунун кол даяныгы — 8-ки батальону мөөчүпкөө. Үк черде гарнизон шериглериниң саны 3.500 кижи чедир турар. Касавубунун ама берганга хол-баштыр парад организаастар деп чыдагаан-биле. Леопольдильден Мобутту шынчы парашютчу кезектерин минар ашарган.

Рейтер агентствелдин корреспондентинин дамытканы турарын ёзуучу алырга, Лулуабургта Мобуттуң тургускан дайызырак шериг-

лери Стэнливиле халдарында белен. Ол болза амы үде Антуан Гизенганың контролду турары Чөөн мочужа леопольдильде корум-туртуму база тургузарынын орадажымшыкынын белеткели болуур. Киву мочужа удур дайын чорудушкуннарын боду-биле удурутур дээр Мобутту ама-даа бир неделда Лулуабургта турар деп шилтирлээ.

Телеграф агентствелдериниң дыңнадыларындан билдинип турары болза Киву мочужа, дүрүм ёзуугар чазакка шынчы шериглерге халдарында Руанда-Урундинин девискээрин ажыгалаар дугайында оң «чуудекчилериниң» аякыдан кылган планын Мобутту боттандырып турар.

Букаву хоррайының (Кивуңуң административтиг төү) чаныга мобутту парашютистер-биле Лумубаның дүрүм ёзуугар чааанга шынчы шериглериниң аразына аткылажымшыкынаар болтулаан.

Алжир улустун боттарынын төрөэн чуртууну хосталгазы дээр парашют шимчешкенин колонизаторлар базарын орадажым турар.

Алжир хоррайын алжирлер чурттан турар Каобе дээр кварталык амын-даа кирбейн турар. Мун-мун алжирлерни тудуп хорутулаан.

Чурукта: Франс Пресс агентствелдин дыңнадып турарын ёзуугар алырга, «хыналда кыллары-биле» тудуп алган алжир национвалдыг балтук хамзагыларын алпар чорутуу.

Фото Франс Прессини.

**Харылааларын
экиждеринче чүткүл**

НЬЮ-ИОРК. (СЭТА). Н. С. Хрущевтун Кремльге чаа чылга уткуштур кылган чугаазынын допчулалын информация агентствелдеринин Москвадан медеглелдер-биле кады солуннар өскү черлеринде паралаан.

«Нью-Йорк таймс» солун бирги арнында: «Хрущев «У-2» самолёту-биле холбашчан турарын чымчадып турар. Ол чорутуң дугайы Эйзенхауэриниң ажилындан дүжери-биле кады утгундурган турар ужурул деп ол Мендемеге чугаалаан. КНО-га ол бурдуудайышмыннан ойталаарынче айтып турар».

«Дейли ньюс» бодунуң иштини арныннарыга Н. С. Хрущевтун чугаазынын допчулалын «Хрущев «У-2» дугайын утуптарынча беле» деп эге-биле паралаан.

**Власов—Европаның
өң эки спортсмени**

ВАРШАВА. (СЭТА). Польшаның паралага агентствелди Европаның өң икки спортсменерин тодаралары-биле Европаның он беш телеграф агентствелеринин спортчу журналистериниң аразында чаа чылдын алкедин кылган. Ол агентствелериниң аразында СЭТА, Франс Пресс, Рейтер агентствелери бар. Юрий Власов өң хэй саны алган, Европаның бирги черин ээлээн.

Оң соода: спринтер Борис Харн (ФРГ), совет чик атлет Петр Болотников, румын спортсмен кыс Иоланда Балаш, польша чик атлет Юзеф Шмидт, совет гимнаст Борис Шах-лев, хаак-биле бекиткен халык сурагалыг Хельмут Рекнаге (ГДР), польша стайер Эдвард Кишчиоляк, итальян спринтер Ливно Берутти болгаш сугже халыгынын талазы-биле олжык чемпиону кыс Ингрид Крамер (ГДР) олар кирип турларар.

**Совет
шыдыраачылар
мурнап чоруп
турларар**

СТОКГОЛЬМ. (СЭТА). Стокгольмның шыдыраа клубунун 50 чыл оюн холбаштыр Стокгольмда чорудуп турар шыдыраа маргалдааныга дүрт салымшыкынын соода гротмейстер А. Котов (СССР) үш санын болгаш төндүр салбаан бир салымшыкынын чоруп турар. Делегей чемпиону М. Таль—2,5 санын болгаш база төндүр салбаан бир өйүнүг. Фин шыдыраачы Э. Боок 2,5 санын, норвеж С. Юханссен болгаш гротмейстер Ульман (ГДР)—2—2 санын болгаш бир-бир төндүр салбаан өйнүрлүг.

**„Тракторнуң“
тиилелгежи**

ЧЕЛЯБИНСК. (СЭТА). Челябинскиниң «Трактор» командазы локкей талазы-биле чуртка бирги чер дээр маргалдаа Сталинскиниң «Металлург» командазынын локкейчилеринде жуурашкан. «Тракторнуң» халдакчылары боттарынын удурданычынын халгазына 4 санын киргеш, бодурунче чүгле чалгысты өрттиргенер.

**БӨГҮН АГААР-БОЙДУСТУҢ
БАЙДАЛЫ**

Бөтүн облуска оюн бодууттардыг, хал-чашкын шолоук чок хун болуур. Лат дошмак. Агаарың температурасы: областык даягы черлеринче—25—31, чавыс черлерге—32—37, а Кызылга—35—37 градус соок.

Редактор Н. С. ШОЙГУ.

**КИНОТЕАТРЛАРГА
БӨГҮН**

«ВЛКСМ-НИН 30 ЧЫЛЫ» (улул залга): «Ульяновтарын өт-булзе»—9.45, 11.30 шавтарда; «Прери кулумчу»—1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шавтарда; биче залга: «Доостунман тоожу»—5, 7, 9 шавтарда.
«КАА-ХЕМ»: уруларга программасы — 10 шакта; «Ногаан терге»—11.15, 1.15, 3.15 шавтарда; «Алдыг чакырткан»—5.15 шакта; «Канатан Дабача»—7.15, 9.15 шавтарда.
«ВОСТОК»: «Чая Гулаивер»—11, 1 шавтарда; «Джорди»—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шавтарда.

1922 чылдан бээр СЭКП кеңигуну, кызыл партизан Алексей Герасимович Лудьяновтун 1961 чылдын январь 4-те мөчөжин СЭКП Кызыл хоргооку кажымдал-биле дыңнадып, оң өт-булзе-инге кажымдалын илергейлеп тур.

А. БЕГИН.

**1961 чылда Кубаның
күрүне бюджети**

ГАВАНА. (СЭТА). Кубаның Министрлер Чөвүлөи 1961 чылда чурттуң күрүне бюджетин 1.435 миллион песо хемчээлдиг кылдыр бадьлаан. Бюджеттин дөвөлдөдөрүнүн хөгүдүрүнүн чурттуң экономиказын жогүдүрүнге кирерин турар. Чүге чаа үндүрүгү бодуруткучу тургузарында белин 200 миллион песову дөвөлдөө. Чуртталга тудуунга 95 миллион песову, хэй-инини ажалдарга 113 миллион песову, «мериделге» 123 миллион песову, кадык хамгаалыгына 71 миллион песову бюджетте база көргөн.

**Кубаның дипломаттыг
харылаалары**

ГАВАНА. (СЭТА). Кубаның Министрлер Чөвүлөи Вьетнамын Демократтыг Республикасы, Молд, Албания, Венгрия болгаш Мали Республикасы-биле дипломаттыг харылааларын тургузар дугайында дөвөрттерин хулаан алган.

**Чехословакияның
чонунуң саны**

ПРАГА. (СЭТА). Чехословакияның телеграф агентствелдиниң дыңнадыгы буугар алырга, 1960 чылдын сентябрың тыңчууга Чехословакияның чону 13.670.638 кижи, оң ижинде Словакияны—4.003.144 кижи болган. 1956—1960 чылдарың дуртузуда чурттуң чону 500.000 чыгам кижиө немей өскөн.

**Айыыл чок чоруктуң Чөвүлөлин дораан чыылдырарын
Куба негезэн**

НЬЮ-ИОРК. (СЭТА). Чокта чаа Кубаның дамыгы черектер министр Рауль Роа болза Каттышкан Штаттар Кубага удур шериг агрессиянын кам шак болгаш үлгүдериңге белең болуп турар деп медеглеш, Айыыл чок чорук Чөвүлөлин ху-

далын доп-дораан чыылдырарын негезэн. Гаванадан Нью-Йоркка чедип келгеш, Айыыл чок чорук Чөвүлөлинин даргазы В. А. Зоринге чорукта чагаазына Рауль Роа болза КНО-нуң бежигүң күрүне—Куба Республика-

нын бот аргезин, чурт-девискээр талазы-биле бурун-бүдүн турар чоруну болгаш хамарышпас чорун АКШ-тын чексеткип күнтериниң үзүрүн болдурбазы-биле аргезик чутула хемчеглерин Айыыл чок чорук Чөвүлөи баш удур алган турарын негезэн.

АДЫГЛАРНЫ АННААНЫ

БИР ТАВАРЫЛГА

Ижээн иштинде адыгын кижи холу-биле субай турган десе бугүрөөр берге.

Адыг дег каржи-дошкун амыгынын ижээнине кирал, оон хол, будундан суйбарга хамачоок, аргалаңга болза, ол дүрүңтүн аргалаңын баразыны беши аржактан-даа көрбөсө болуур кайы хэй. Мычарга мей илди ижкелдериниң саныга хамаржар кижи мей.

Ындыг-даа болза адыг-биле деинселдин үзөндө болуудан бирде коргунуң, бирде солун жууралдарын, бодаттымас элдинин таварылгаларын дугайында дыка даянысээр мей. Шынал-ла, чыгы бажыма, эш-өрүнү аразында олур, ол чугааларын дыкаарга артында-ла тазалангы болуугаар.

Дыңдарга солун-даа болза кара-биле көрүжөөр эвес, херек кырында болган бир таварылгалын дугайында чокта чаа менээ таварышкан солун жууралды чугаалар бегинде номчу-чугарга сонугардыксай-дыр мей.

Бо таварылга Токуман «Совет Тыва» колхозта бичин ачы оолдун база ССРЭ-нин улус ажал-агымын че-

ленин бот аргезин, чурт-девискээр талазы-биле бурун-бүдүн турар чоруну болгаш хамарышпас чорун АКШ-тын чексеткип күнтериниң үзүрүн болдурбазы-биле аргезик чутула хемчеглерин Айыыл чок чорук Чөвүлөи баш удур алган турарын негезэн.

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агентствелдин корреспондентинин дамытканы турарын ёзуугар алырга, январь 1-де чазак шериглери Сиенг-Куанг хоррайын ээлеп алган.

Фуминиң артка шериглери дегин чорупканнар. Патет-Лаонуң шериглери болгаш оларга дуулап турган ук черин партизанылары база олочоенер дайынын истеп, сүтүп турар.

Капитан Коңг Ле декабрь 30-де медеглеш кылган, АКШ-тын, Тайландын, Муруну Вьетнамын шериг чөвүлекчилерин болгаш шериглери Лаостан оладдыкшыкы чокка дедир үндүрерин негезеп, бир эвес апаа удурулар болза хаанын глас чааа дамыгы агрессияга удур демиселе дуулажыры-биле өске азыл-болот африка чурттарындан аяк-турачылары чорударын дилээр дугайында айтырыгын чугаалажым көрө бээр дээрин саядылган.

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агентствелдин корреспондентинин дамытканы турарын ёзуугар алырга, январь 1-де чазак шериглери Сиенг-Куанг хоррайын ээлеп алган.

Фуминиң артка шериглери дегин чорупканнар. Патет-Лаонуң шериглери болгаш оларга дуулап турган ук черин партизанылары база олочоенер дайынын истеп, сүтүп турар.

Капитан Коңг Ле декабрь 30-де медеглеш кылган, АКШ-тын, Тайландын, Муруну Вьетнамын шериг чөвүлекчилерин болгаш шериглери Лаостан оладдыкшыкы чокка дедир үндүрерин негезеп, бир эвес апаа удурулар болза хаанын глас чааа дамыгы агрессияга удур демиселе дуулажыры-биле өске азыл-болот африка чурттарындан аяк-турачылары чорударын дилээр дугайында айтырыгын чугаалажым көрө бээр дээрин саядылган.

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агентствелдин корреспондентинин дамытканы турарын ёзуугар алырга, январь 1-де чазак шериглери Сиенг-Куанг хоррайын ээлеп алган.

Фуминиң артка шериглери дегин чорупканнар. Патет-Лаонуң шериглери болгаш оларга дуулап турган ук черин партизанылары база олочоенер дайынын истеп, сүтүп турар.

**Америк ажилчынарның ажил соксадышкынның
демисели**

НЬЮ-ИОРК. (СЭТА). СЭТА-ның корреспондентини В. Озеровтун дамытканы: 3300 ажил соксадышкынары, 1 миллион 400 муң ажил соксадан ажилчынар, профвилелдериниң туттуруп бажынаттырган оң-он кежигүннери—1960 чылда Каттышкан Штаттарда ажил соксадышкынның демисели саннары ынды-дыр. Шак-ла ындыг шынчи 1961 чылда болуру база билдинип турар.

Америк улетпургаз автомобиль, машина тудуу, эът болгаш резина шыккан ындыг чутула адыраарының 5 миллион ажал ажилчынарын хаара тудуп турар чүс-чүс коллективтер кезелерин чарар деп турар.

Оң-он муң америк ажилчынар дамын ызыратып алгаш, заводтарын, фабрикаларын, жөмүр даш шакталарынын болгаш рудниктериниң ажалгаларында тургускан негеделиг чыксаал шугурунарына чаа чылды уткааннар. Чүс-чүс муң кижиер оланы солуп келирлер.

Бүдүрүлге ээлери 1959, 1960 чылдардагы шыккан ындыг кадык-дошкун шугуну ээлээр апаар дээрин «Бизнес үк» жуурал бижээн. «Ини чугаалажымшыкынар — чигизиниң чок факт-дыр. Тайбын 1960 чыл-биле дөвөндөргө, корум-турум чок чоруктарынын хэй болуру иделде бөтүгү чүд болуп турар».

Бүдүрүлге ээлери биле ажилчынарның аразында харылааларын садырап, инини дорайтааны-биле холбаштыр хомудалын илеретпешкан, профвилелдер каттыжымшыкынын даргазы Мияи оланың аразында «чөвүлөдөр кезөөдө болуур, ол черде чылга чок» деп чаа чыл таварыштыр бодунуң чоруткан чагаазында медеглеш.

Эркен чылын хылагына улуг ажил соксадышкынарын бүдүрүлге э-

лери эрге-чагыраларының болгаш полицияны дуулазы-биле баскылап турган; оортан өске ажил соксадышкынары ажилчынарга чедипкиниң чүдүдери бербөөн. Кажак профвилелдер бүдүрүлге ээлеринде канды-бар дүжүп берияшкенин чедип алган таварылгада белин амыдырадың үзөңгүн өскениниң ужурунда ол дүжүп берияшкенин херек кырында чок болуп турган.

Каң шуктуу ажилчынарынның 116 конукта үргүчүлөө ажил соксадышкыны ама-даа утгундурбаан. Олар мычарга тылгелени чедип алган болзажак ол тылгеле херек кырында хомун чүбө болган. Ажилчынары машина солуп турар чүбө болзада хэй саныг металлургияны заводтарыны халгаларында үндүр өкөп турар.

«Дженерал электрик» дээр корпорация күш-ажылдың байдалдарын дугайында чугаалажымшыкынарын чорударында калчалы-биле ойталаан болгаш электриктерин профвилелериниң удуртугаларында сандарашкынын ажыглаан, ажил соксадышкынын бүтүн үскөн болгаш профвилелериниң турштарына улуг согууну таварыштырган.

Демир оруктар ээлери боттарынын аразында каттыжып, чазактың деткичезин ажылап алгаш, демар-орукчуларын профвилелеринче кыймылдарын күштелдирип турар.

2200 дагы-ажылчынар коргулчу, чинг болгаш мөңгүн рудниктерин ээлеринге удур мадырлыг демисели чалым-халаларыг дагыларга барык чеди айлар дургузуда чорудуп келген. Оларга удур албадашкынның бүтү-ле аргаларын ажыглап, оланы аштадып өдүрерин күтмө турганнар. Чүгле чалчаларын дуулазы-биле бүдүрүлге ээлери ол дээр апаар.

мадырлыг ажил соксадышкынын тылгелениг доостурунга шынчык чедир аргалыг болганаар.

Гендерсон хорайда (Сонгу Королина штат) пас-тавы фабриказынын ээлери 1100 пас-тавычыларың ажил соксадышкынын 8 удуртукчуларын шилткенер. Ол ажил соксадышкыны дөрт чыл үргүчүлөп келген. Ажил соксадышкынын удуртукчуларын 2-ден 10 чыл хуу-саа иштинде кара-бажыга олуртуп шилткен.

Ажил чоктарыны аажок хэй болуп турары-биле холбаштыр бүдүрүлге ээлери чашпа чалчаларын ачымын улам-на ажылап турар апарганнар. Оларын айыл чок чоруну хандырамы-биле полициянын отрядтары болгаш национал гвардиянын кезектери мобилизастаан.

Негеделиг чыксаалдар кылганнары мыш болгаш боо-биле өттеп сокулап турар. Ажил соксаданнарга удур демиселиң «амгы» чаа аргаларын дилеп тыварын орадажым турар. Чижээлэрге, Аллентаун хорайда (Пенсильвания) тус черин компания негеделиг чыксаал кылганнары шугунуң дамычтыр чашпа чалчаларын октаарына вертолёттары ажылаан.

Бүдүрүлге ээлериң бүтү калчаларынын, капиталистерин, чазактың болгаш реаксымыг профвилел удурутугаларың чамдык кежигиниң «ангыны тайбышың чүткүлдү» кыйгырыгылары түрбүжежөө АКШ-тын ажилчынары боттарынын амыдырады эрге-ажыктарын камгааларын мөөн сонгаар-даа үргүчүлөп келген. Оларга удур албадашкынның бүтү-ле аргаларын ажыглап, оланы аштадып өдүрерин күтмө турганнар. Чүгле чалчаларын дуулазы-биле бүдүрүлге ээлери ол дээр апаар.

Мен кадыг чүд-даа болза ижээн аксыне барбайн, оон дүрүндө тур мей. Дүрүн десе шаантар-билек адыг ижээнден үш халып чыдыр-ла, Дамдын биле Чотуга адыгын борбак бажын орта карабинериниң октары-биле бир-бир аткылашканнар. Өлгөн адыг ижээннин аксын дүй чыдышкан.

— Ол-ла, дэжээн иштарың ап октагалыттыр. Ам болу-ла дэж болуур мынаан—деп, Чурмадек ашак хулуумуруң чугаалаан.

Шынал-ла, баштай өлүрткен адыг ижээннин аксын дүй чыдышкан. Дүрүндө дыдыктан поглап хуру турарыма бирөөнү база тур. Ам көрөп дидименип, калбирим-биле боолаарым кайзы чорумда (бачканыңга база-ла мөгүдөй берип-тир мей) Камгаал турган колхоз даргазы Тоудик-оол карабин-биле адыгын ооргалды мейи хурулдар-ла кылган. Адыгын чеге кезип дүшкөн ижээн иштинде дыдыктың—

— Кээ дүштү. Бо адыгын ушта тырттырар—деп, Дажирган ижээн аксындан өөрүңге чугаалады.

Садыктан чок баштайгы адыгын ижээн аксындан ушта өөрүтүп кааныткыс. Мен ам улам-на дидименип, харын ижээн аксында чедип келген мей. Ол аразында Дажирган холу-да туткан боозу, бизжээ-даа чок ижээн иштинче үгеп кире берди. Ону көрүп кааш, мен-даа кайгы бердим.

— Дирин-дир, дирин, эрлер. Донгая көзү дүшкөн-дир. Аргачыдан экекчилер, оң талакы буудуңдан дойнаштай—деп, коргар чүрөө чок ачы Дажирган ижээн иштинден алгырадыр.

Оон кезек болганда будундан сядым-биле так болган каан, аар балылгачкан адыгын ажилдыртырга адыг-чышыгы эрге сымластан, ола дораан ижээннен соол үнүр келди. Ооргалын, бир холуңуң иштүр сый дэжээн адыг холдөлү турда ам-ла шамчегенер болган. Ам-на ол адыгын чүрүкчү тырттырып алканым ол.

Ижээнинде ийн адыг-биле демисел бир шак чартык хире үнөң иштинде үргүчүлөөн. Оон-биле журналистике таварышкан жууралдар база доозулар алы.

А. БЕГИН.

ЧУРУКТА: аар балылгачкан адыгын тура халымын орадажым чытканы.

РЕДАКЦИЈНЫН АДРЕСИ: Кызыл, Шетинкин кулдуктуу, бажын № 3 ТЕЛЕФОНАРЫ: редакторун 24-63, редакторун орадажымнын 35-24, пропсаганда кидизиниң 23-54, харысалгалыг секретарының боғаш харысалгалыг дежурныйның 23-35, кездэ ажал-агы, үлетпур болгаш транспорт кидистериниң 25-38, партия-амыдырал болгаш культура-амыдырал кидистериниң 37-13, иштинги информация кидизиниң 20-60, чагаа болгаш совет туртуугу кидистериниң 21-27, литажыдакчыларынын 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларын 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефотча долгар.

ТС—00206.

Чамгы № 4. Культура эргелегиниң типографиясы